

LBRIS

We know
books

Jules Verne

Castelul din Carpați

Traducere din limba franceză de Anca Măgurean

Ilustrații: Șerban Andreescu

CAPITOLUL I	7
CAPITOLUL II	26
CAPITOLUL III	39
CAPITOLUL IV	50
CAPITOLUL V	68
CAPITOLUL VI	85
CAPITOLUL VII	99
CAPITOLUL VIII	115
CAPITOLUL IX	133
CAPITOLUL X	148
CAPITOLUL XI	162
CAPITOLUL XII	174
CAPITOLUL XIII	182
CAPITOLUL XIV	194
CAPITOLUL XV	202
CAPITOLUL XVI	213
CAPITOLUL XVII	223
CAPITOLUL XVIII	226

Această poveste nu este una fantastică, ci doar romantică. Trebuie, oare, să tragem concluzia că nu e adevărată, dat fiind caracterul său neverosimil? Ar fi o greșeală. Trăim vremuri în care se întâmplă orice – aproape că putem spune că sunt vremuri în care s-au întâmplat de toate. Dacă povestea noastră nu mai pare deloc verosimilă azi, poate că va fi mâine, datorită resurselor științifice pe care le va aduce viitorul, și nimeni nu se va gândi să le catalogueze drept legende. De altfel, nu se mai nasc legende spre finalul acestui secol al XIX-lea, marcat de un simț practic și pozitiv, nici în Bretania, ținutul korriganilor de temut, nici în Scoția, țara gnomilor și a spiridușilor, nici în Norvegia, patria azilor, a elfilor, a silfilor și a valkiriilor, nici măcar în Transilvania, unde peisajul Carpaților este atât de propice evocărilor psihagogice¹. Totuși, trebuie observat că ținutul transilvănean este încă foarte legat de superstițiile vremurilor vechi.

¹ Psihagogia este o ramură a psihopedagogiei reeducării și a psihoterapiei care se ocupă de recuperarea personalității deformate, potrivit exigențelor și normelor sociomorale (n.red.).

Aceste provincii de la marginea Europei au fost descrise de domnul Gerando² și vizitate de Élisée Reclus³. Dar niciunul nu a spus nimic despre ciudata poveste pe care se bazează acest roman. Să fi știut oare de ea? Poate, dar nu au vrut câtuși de puțin să o creadă. Lucru regretabil, căci altfel ar fi povestit-o, unul cu precizia unui analist, celălalt cu acea poezie instinctivă a cărei amprentă o poartă relatările călătoriilor sale.

Fiindcă nici unul, nici celălalt nu au făcut-o, voi încerca să o fac eu în locul lor.

Pe 29 mai al acelui an, un cioban își păzea turma la marginea unui podiș plin de verdeață, la poalele Retezatului, care domină o vale fertilă, împădurită cu copaci cu trunchiurile drepte, plină de culturi bogate. Acest podiș înalt, gol, fără adăpost, este ras, ca și cum un bărbier și-ar trece lama peste el, de acel

² Auguste de Gérando, istoric și eseist francez, membru al Academiei Maghiare de Științe, s-a născut pe 4 aprilie 1819, în Lyon, reședința regiunii Rhône-Alpes, și a murit pe 8 decembrie 1849, la Dresda, capitala Saxoniei. În vara anului 1840, Gérando și soția lui, Emma Teleki de Szék (1809–1893), au vizitat împreună Transilvania. Aici și-a început două studii, pe care le-a publicat după ce a urmat cursurile de istorie ținute de Jules Michelet: *Essai historique sur l'origine des Hongrois/Eseu istoric despre originea maghiarilor* (1844) și notele de călătorie din Transilvania, *La Transylvanie et ses habitants/Transilvania și locuitorii săi* (1845) (n.red.).

³ Jacques Élisée Reclus (15 martie 1830 – 4 iulie 1905) a fost un geograf, scriitor și anarhist francez. A lucrat la capodopera sa, apărută în 19 volume, *La Nouvelle Géographie universelle, la terre et les hommes* („Geografia universală”), aproape 20 de ani (1875–1894). În 1892, i s-a acordat Medalia de Aur a Societății Geografice din Paris pentru această lucrare, în ciuda faptului că a fost alungat din Franța din cauza activismului său politic (n.red.).

vânt din nord-vest, numit de localnici „orădeanul”. Se spune atunci, în acel ținut, că ciobanul își rade barba – și, uneori, foarte scurt.

Acel cioban nu avea nimic arcadian⁴ în îmbrăcăminte, nimic bucolic în atitudine. Nu era Dafnis, Amyntas, Titiriu, Lycidas sau Melibeus⁵. La picioarele sale încălțate cu saboți grei din lemn nu murmura Lignon⁶, ci Jiul valah, ale cărui ape reci și pastorale ar fi fost demne să curgă prin meandrele romanului Astrée⁷.

Frik, Frik din satul Werst – așa se numea acest rustic cioban –, la fel de neîngrijit ca și animalele sale, ce se cădea a sta într-o cocină sordidă construită la intrarea în sat, unde oile și porcii trăiau într-o revoltătoare procrastinare – singurul cuvânt împrumutat din limba veche, care se potrivește stânelor pline de păduchi ale ținutului.

Aceste *immanum pecus*⁸ pășteau, așadar, sub paza numitului Frik – *immanior ipse*⁹. Culcat pe o movilă acoperită cu iarbă, ținea un ochi închis, în timp ce celălalt îi era treaz, și, cu pipa în gură, fluiera la câini, când vreo oaie se îndepărta de turmă,

⁴ Păstorii din Arcadia, regiune din Grecia antică, reprezentau, pentru poeți, simboluri ale nevinovăției și fericirii (n.red.).

⁵ Toate acestea sunt nume de păstori care apăreau în poeziile pastorale (n.red.).

⁶ Lignon denumește atât o localitate, cât și un râu din Franța (n.red.).

⁷ *L'Astrée* este un roman pastoral scris de Honoré d'Urfé, publicat între 1607 și 1627 (n.red.).

⁸ Vite monstruoase (lat.) (n.red.).

⁹ El însuși mai monstruos (lat.) (n.red.).

sau sufla o dată în corn, de răsuna ecoul pe culmile munților.

Era ora patru după-amiaza. Soarele începea să apună. Câteva culmi, ale căror poale erau acoperite de o ceață plutitoare, se vedeau spre est. Printre două creste muntoase dinspre sud-vest, trecea un fascicul pieziș de raze, asemenea unui val de lumină ce se strecoară printr-o ușă întredeschisă.

Acest sistem orografic¹⁰ aparținea celei mai sălbatică zone din Transilvania, cunoscută sub denumirea de ținutul Clujului.

Ciudată bucată a imperiului austriac această Transilvanie, „Erdely”, în maghiară, adică „ținutul pădurilor”. La nord, e mărginită de Ungaria, la sud, de Valahia, și de Moldova la est. Întinsă pe șaiszeci de mii de kilometri pătrați, adică șase milioane de hectare – aproape a noua parte din Franța –, e un fel de Elveție, numai că o dată și jumătate mai întinsă decât cuprinsul elvețian, fără să fie totuși mai populată. Cu podișurile sale pline de culturi, pășunile pline de verdeață, văile capricios conturate, piscurile aspre, Transilvania, străbătută de ramificațiile de origine plutonică ale Carpaților, este brăzdată de numeroase cursuri de apă, care vor îmbogăți apele Tisei și ale superbeii Dunări, ale cărei Porți de Fier, câteva mile mai la sud (mila ungurească măsoară în jur de 7500 metri), închid defileul lanțului Balcanilor pe granița Ungariei și a Imperiului Otoman.

¹⁰ Orografia este parte a geografiei fizice care se ocupă cu descrierea, clasificarea și studierea formelor de relief ale uscatului (n.red.).

Astfel arată vechea țară a dacilor, cucerită de Traian în primul veac al erei creștine. Independența de care s-a bucurat sub Ioan Zápolya¹¹ și a urmașilor săi, până în 1699, a luat sfârșit cu Leopold I, care a anexat-o Austriei. Dar, oricare ar fi fost construcția sa politică, a rămas habitatul comun al diverselor rase care locuiesc împreună fără a fuziona, valahii sau românii, ungurii, țiganii, secuii de origine moldovenească, dar și sașii, pe care timpul și împrejurările vor sfârși prin a-i „maghiariza”, ducând la unitatea transilvăneană.

De care din aceste tipuri ținea ciobanul Frik? Să fi fost un descendent degenerat al vechilor daci? Greu de spus, văzându-i părul zburlit, fața plină de tăieturi, barba încâlcită, sprâncenele groase ca două perii din păr aspru și roșcovan, ochii spălăciți, între verde și albastru, cu colțurile umede și încercănate de bătrânețe. Are vreo șazeci și cinci de ani – sau cel puțin așa lasă de crezut. Dar e înalt, slab, drept sub cămașa îngălbenită, mai puțin păroasă decât pieptul, iar un

¹¹ Ioan Zápolya a fost voievod al Transilvaniei între 1510 și 1526 și rege al Ungariei între 1526 și 1540. În 1514, a înăbușit în sânge răscoala condusă de Gheorghe Doja. Probabil autorul face o confuzie cu Ioan/lancu de Hunedoara. De-a lungul timpului, Transilvania a făcut parte din Dacia, din Imperiul Roman, din Regatul Ungariei, din Imperiul Otoman, respectiv din Imperiul Austriac. Un rol major în oprirea temporară a pericolului turcesc l-a jucat Ioan/lancu de Hunedoara (1407–1456), voievod al Transilvaniei (1446–1456) și guvernator al Ungariei (1446–1453). Complementară efortului său militar a fost strădania de a spori autonomia voievodatului Transilvaniei față de regatul ungar. În 1541, Principatul Transilvaniei a fost organizat ca principat autonom sub suzeranitate otomană. Până în 1918, când s-a unit cu România Mare, nu putem vorbi de o independență reală a Transilvaniei (n.red.).

pictor nu ar ezita să-i surprindă silueta când, cu pălăria din paie pe cap, ca un dop, s-ar sprijini în ciomagul cu capăt coroiat, la fel de nemișcat ca o stâncă.

În momentul în care razele pătrundeau prin crăpătura din vest, Frik se întoarse; apoi, cu mâna pe jumătate închisă, și-o duse streășină la ochi, făcându-și o lunetă – ca și cum și-ar fi făcut o portavoce ca să fie auzit până departe – și se uită cu foarte mare atenție.

În lumina din zare, la o milă bună depărtare, dar foarte mic din cauza distanței, se profilau formele unei cetățui. Acel castel antic ocupa, pe o latură izolată a trecătorii Vulcan, partea superioară a podișului Orgal. Sub jocul luminii orbitoare, relieful se distinge net, cu acea claritate pe care o are vederea stereoscopică. Totuși, trebuie ca ochiul păstorului să fi fost înzestrat cu o mare capacitate de vedere pentru a distinge un detaliu din această masă îndepărtată.

Exclamă, deodată, clătinând din cap:

— Castel vechi!... Castel vechi!... Degeaba te așezi pe temelii tale!... Peste trei ani, nu vei mai fi, fiindcă fagul tău mai are doar trei ramuri!

Acest fag, plantat la marginea unuia din bastioanele castelului, se distingea negru pe fundalul cerului ca o tăietură fină de hârtie și cu greu ar fi fost vizibil oricui altcuiva, în afară de Frik, de la această distanță. Cât despre explicația acestor cuvinte ale ciobanului, care se datorau unei legende referitoare la castel, o vom da când va veni vremea.

— Da, repetă el, trei ramuri... Ieri erau patru, dar a patra a căzut în noaptea asta... N-a mai rămas decât ciotul din ea... doar trei ramuri mai număr la

încrângătură... Doar trei, atât, bătrâne castel... doar trei!

Când privești un cioban la modul ideal, imaginația face din el o ființă visătoare și contemplativă; vorbește cu planetele, dezbate cu stelele, citește pe cer. Însă, în realitate, de cele mai multe ori, e o brută ignorantă și mărginită. Totuși, credința publică îi atribuie cu ușurință harul supranaturalului; știe farmece și, în funcție de dispoziție, face vrăji sau le aruncă asupra oamenilor și a animalelor – ceea ce e totuna; vinde prafuri simpatice, lumea cumpără de la el licori și băuturi vrăjite. Nu poate merge, oare, până la a face brazdele sterile, aruncând peste ele pietre vrăjite, și oile sterpe, doar uitându-se la ele cu ochiul stâng? Aceste superstiții sunt din toate timpurile și țările. Nici chiar în satele mai civilizate, nu treci pe lângă un cioban fără să-i adresezi o vorbă prietenoasă, vreun salut plin de semnificație, spunându-i „păstorule”, după cuvântul din vechime.

Ca să scapi de influențele nefaste, ridici pălăria în semn de salut, gest care, pe drumurile din Transilvania, nu e mai puțin răspândit decât în altă parte.

Frik era văzut ca un vrăjitor, care chema apariții fantastice. Unii spuneau că vampirii și strigoii ascultau de el; alții, că îl vedeai când apunea luna, în nopțile întunecate, așa cum vezi în alte ținuturi duhul uriaș al apelor, cu picioarele de o parte și de alta a ecluzei morilor, vorbind cu lupii sau căscând gura la stele.

Frik îi lăsa să vorbească, folosindu-se de asta. Vindea farmece și leacuri împotriva farmecelor. Dar, fapt ce trebuie amintit, era la fel de credul ca și clientela sa și, dacă nu credea în propriile sale farmece, cel puțin nu se îndoia de legendele care umblau prin ținut.

Așa că nu ne vom mira de faptul că a prevestit dispariția în scurt timp a vechiului castel, fiindcă fagul mai avea doar trei ramuri, și nici că se grăbi să ducă vestea în Werst.

După ce și-a adunat turma ce behăia din toți rărunchii, suflând în cornul mare din lemn alb, Frik își continuă drumul spre sat. Câinii îi țineau urma hărțuind animalele – doi ciobănești corciți, arțăgoși și feroce, care păreau mai degrabă să mănânce oile decât să le păzească. Erau vreo sută de berbeci și mioare, dintre care o duzină de miei de un an, restul fiind animale de trei și patru ani, sau cu patru și șase dinți¹².

Turma era a judeului din Werst, judecătorul Colț, care plătea comunei o taxă consistentă pentru păstorit, și care îl aprecia mult pe păstorul Frik, știindu-l foarte îndemânatic la tuns și foarte priceput la tratarea bolilor – dalacul, răsfugul, gălbeaza, buba neagră, febra, șchiopătatul și alte afecțiuni de origine ovină.

¹² După vârsta de opt ani, oile încep să-și piardă dinții, așadar, autorul face referire aici la animale bătrâne (n.red.).

Turma mergea în masă compactă, cu berbecul conducător în față, sunându-și talăngile printre behăituri.

La ieșirea de pe pajiște, Frik o luă pe o potecă lată, care mergea de-a lungul câmpiilor întinse. Ici se legăneau spicele magnifice ale unui grâu cu tulpina înaltă și cu paiul foarte lung; dincolo se întindeau câteva câmpuri de „cucuruz”, porumbul din acel ținut. Drumul ducea la marginea unei păduri de pini și de brazi, reci și întunecate în interior. Mai la vale, Jiul își plimba cursul luminos, filtrat de pietrișul de pe fund, și pe care pluteau buștenii tăiați de cherestegiii din amonte.

Câinii și oile se opriră pe malul drept al râului și începură să bea cu nesaț din apa râului, printre trestii dese.

Werst era acum la trei bătaii de pușcă, dincolo de o pădure deasă de sălcii, formată din copaci adevărați, și nu din cioturi chircite, care se fac tufă la câțiva metri deasupra rădăcinii. Această pădure de sălcii se întindea până la versanții pasului Vulcan, de lângă satul care îi poartă numele și ocupă o ridicătură pe versantul sudic al masivului Pleșa.

La acea oră, satul era pustiu. Abia la căderea nopții, oamenii se întorc de la câmp pe la casele lor și, tot drumul, Frik nu avu cui să adreseze salutul tradițional. După ce-și adăpă turma, în timp ce se pregătea să o apuce printre încrețiturile văii, la cotul Jiului îi apăru în cale un bărbat, la vreo cincizeci de pași mai la vale.

— Hei! Prietene! îi strigă acesta păstorului.

Omul era unul dintre acei târgoveți care umblă prin iarmaroacele din ținut. Îi vezi prin orașe, prin

târguri, până și prin cele mai neînsemnate sate. Nu-i o piedică pentru ei să se facă înțeleși: vorbesc toate limbile. Să fi fost, oare, acesta italian, sas sau valah? Nimeni n-ar fi putut spune, însă el era evreu, un evreu polonez, înalt, slab, cu nasul cârn, barba ascuțită, fruntea bombată, cu ochii foarte vioi.

Acest vânzător ambulant vindea ochelari, termometre, barometre și ceasuri mici. Ceea ce nu se afla închis în cutia prinsă de umerii lui cu bretele rezistente îi atârna de gât și de curea: un târgoveț adevărat, un fel de tarabagiu ambulant.

Probabil, evreul era fie respectuos, fie cuprins de teama pe care o inspiră ciobanii. De aceea îl salută pe Frik cu mâna. Apoi, în acea limbă română formată din latină și slavă, spuse cu un accent străin:

— Treburile îți merg așa cum îți dorești, prietene?

— Da... după cum e vremea, răspuse Frik.

— Atunci îți merge bine azi, căci e vreme frumoasă.

— Și n-o să-mi meargă bine mâine, căci o să plouă.

— O să plouă?! exclamă târgovețul. În țara dumitale plouă fără nori?

— Norii or să vină la noapte... și de-acolo... de pe partea rea a muntelui.

— După ce vezi toate acestea?

— După lâna oilor, care e aspră și uscată ca pielea tăbăcită.

— Atunci, vai de cei care sunt porniți la drum lung...